

UDSKRIFT
AF
ØSTRE LANDSRETS RETSBOG

Den 16. januar 2018 satte Østre Landsret retten i retsbygningen, Bredgade 42, København.

Som dommere fungerede landsdommerne Ole Dybdahl, Tine Vuust og Morten Christensen, førstnævnte som rettens formand.

Der foretoges

24. afd. nr. B-3448-14:

1) Inge Genefke og Bent Sørensens Antitortur Støttefond
som mandatar for _____

2) _____

3) _____

4) _____

5) _____

6) _____

7) _____

8) _____

9) _____

10) _____

11) _____

12) _____

13) _____

14) _____

15) _____

16) Inge Genefke og Bent Sørensens Antitortur Støttefond
som mandatar for _____

- 17) _____
- 18) _____
- 19) _____
- 20) _____
- 21) _____
- 22) _____
- 23) _____

(advokat Christian F. Jensen, besk., for sagsøgerne 2 til 15 og 17 til 23,
og advokat Christian Harlang for så vidt angår sagsøgerne 1 og 16 samt
den del af sagen, hvori der ikke er dækning under den meddelte fri proces)
mod

Forsvarsministeriet

(advokat Peter Biering)

Ingen var mødt eller indkaldt.

Der fremlagdes brev af 11. januar 2018 fra sagsøgernes advokater og brev af 12. januar 2018 fra Forsvarsministeriets advokat.

Landsretten finder efter de fremkomne bemærkninger til Udlændingestyrelsens e-mail af 10. januar 2018, at der er grundlag for at træffe bestemmelse om, hvorvidt sagsøgere, der endnu ikke har afgivet forklaring, skal afgive deres forklaring for landsretten i København eller ved hjælp af telekommunikation med billede (videoforbindelse) fra Den Danske Ambassade i Libanon.

1. Opsummering af sagen vedrørende sagsøgernes tilstedeværelse under hovedforhandlingen

Af landsrettens retsbog for den 1. september 2017 fremgår blandt andet:

"Henset til sagens særlige karakter og for at sikre sagsøgerne mulighed for behørig og effektiv varetagelse af deres interesser under sagen vil der under den fri proces kunne ydes ekstraordinær dækning af en række af sagsøgernes udgifter. Dette gælder for hver af sagsøgerne dækning af udgifter til overnatning i København i forbindelse med en rejse på typisk 5 dage, alt afpasset under hensyn til den endelige tidsplan for sagens hovedforhandling. Dette nærmere praktiseret således, at der i en sådan periode på fem dage er afsat en dag til rejse, ankomst og indkvartering, en dag til drøftelser med den beskikkede advokat, en

dag til afgivelse af forklaring som part under hovedforhandlingen, en "ekstra" dag og en dag til hjemrejse. Sagsøgernes udgifter til transport til og fra Danmark samt udgifter til overnatning i denne forbindelse vil blive dækket. Disse udgifter skal forlods godkendes af landsretten og skal være rimelige og økonomisk forsvarlige, og hotelreservationer bør ske med mulighed for afbestilling af hele eller en del af opholdet, såfremt dette mod forventning måtte blive nødvendigt. Der vil ikke blive ydet sagsøgerne dækning for udgifter til fortæring eller "øvrige fraværsudgifter", herunder tabt arbejdsfortjeneste.

Retsformanden bemærkede, at sagsøgernes nødvendige udgifter til pas og visum også vil blive dækket under den fri proces. Retsformanden gjorde opmærksom på, at udgifter til udstedelse af pas allerede en gang – vel for de fleste af sagsøgerne – er blevet dækket under den fri proces. Den beskikkede advokats rimelige tidsforbrug i denne forbindelse kan dækkes.

...

... retsformanden ... foreslog, at den beskikkede advokat nærmere overvejer mulige alternative tekniske løsninger, løbende oversættelse af retsbøger mv. for at sikre en orientering af sagsøgerne om hovedforhandlingens afvikling, såfremt nogle af eller alle de sagsøgere, der har fri proces, ikke ønsker eller ser sig i stand til at overvære hele hovedforhandlingen. Landsretten vil være imødekommende og samarbejde om etableringen af og overveje udgiftsdækning for sådanne tiltag – alt inden for rammerne af den gældende retsplejeordning og under iagttagelse af tekniske og eventuelle øvrige modhensyn."

Af retsbogen for den 4. december 2017 fremgår blandt andet:

"Beslutning om afgivelse af partsforklaringer

Der fremlagdes e-mail af 27. november 2017 fra Visumkontoret, Ministeriet for Udlændinge- og Integration, hvorefter blandt andet fremgår:

"Under henvisning til udskrift af Østre Landsrets Retsbog af 1. september 2017, kan Udlændingestyrelsen oplyse, at vi netop har modtaget visumansøgninger fra følgende irakiske statsborger:

- _____
- _____
- _____
- _____

Styrelsen forventer yderligere at modtage visumansøgninger fra: _____

I den anledning skal Udlændingestyrelsen anmode om at få oplyst Østre Landsrets og sagsøgtes vurdering af, om det er nødvendigt, at de pågældende irakiske statsborger giver møde i retten for at afgive forklaring, eller om forklaringerne kan afgives via video? Styrelsen kan oplyse, at Udenrigsministeriet har oplyst, at videoafhøring vil være teknisk muligt, eksem-

pelvis via den danske ambassade i Beirut, hvortil visumansøgningerne er indleveret.

Styrelsen skal efter omstændighederne venligst anmode om et hurtigt svar.”

Der fremlagdes videre e-mail af 27. november 2017 fra advokat Peter Biering, hvoraf fremgår:

”I besvarelse af Udlændingestyrelsens mail af d.d. ... kan jeg oplyse, at det efter Forsvarsministeriets opfattelse tilkommer Østre Landsret at vurdere, om det er nødvendigt, at de irakiske sagsøgere giver møde i landsretten for at afgive forklaring eller om forklaringerne kan afgives via video.”

Endvidere fremlagdes brev af 1. december 2017 fra advokat Christian Harlang og advokat Christian F. Jensen, modtaget fredag den 1. december 2017 kl. 16.22, hvoraf blandt andet fremgår:

”Udlændingestyrelsens souschef ... har i e-mail af 27. november 2017 ... fremsat følgende forespørgsel, ang. Visumansøgning indgivet af sagsøgerne (12) – (15) om at komme til Danmark, for at de kan afgive forklaring umiddelbart, direkte og personligt for den dømmende ret i deres sager om den danske stats ansvar for tortur d. 12. og 13. december 2017:

Sagsøgerne skal hermed fremkomme med bemærkninger til selve den materielle forespørgsel:

Det er nødvendigt, at sagsøgerne afgiver deres forklaringer ved personligt fremmøde, af både juridiske og praktiske årsager.

1. Sagsøgerne notorisk har ret til at overvære hovedforhandlingen i deres egne sager om statens ansvar for tortur, jf. bl.a. grundprincipperne i den civile retspleje (retsplejelovens kap. 24 og 25, m.v.) og udtrykt ved retsbog for retsmøde afholdt d. 1. september 2017, s. 2, næstsidste afsnit. De har endvidere ret til at udtale sig umiddelbart efter, at deres advokater har talt, såfremt de ønsker dette, jf. retsplejelovens § 267. Det kan ikke effektivt ske via videoforbindelse til Beirut, og angår i øvrigt også at sagsøgte har bebudet over 54 afhøringer om bl.a. samme temaer som sagsøgernes forklaringer.
2. Landsretten har fast og ved flere lejligheder bekræftet, jf. retsbog for bl.a. 1. og 28. september 2017 samt 20. november 2017, at der under den meddelte fri proces delvist skal stilles ressourcer til rådighed for, at sagsøgerne kan rejse til og fra Danmark med ophold her i landet i 3 dage, til brug for, at de kan afgive forklaring umiddelbart, personligt og direkte for den dømmende ret, nøjagtig ligesom Forsvarsministeriet får mulighed for med sine partsrepræsentanter og vidner. (I øvrigt ganske utilstrækkeligt.)

3. Sagsøgernes sag drejer sig om den danske stats ansvar for tortur. I sager af en sådan, helt særlig, karakter, er det ligeledes af særlig stor betydning, at sagsøgerne i videst muligt omfang ligestilles med modparten, det sagsøgte forsvarsministerium. Dette indebærer bl.a., at det er nødvendigt, at sagsøgerne har mulighed for at afgive deres forklaringer direkte, umiddelbart og personligt for den dømmende ret, der ligeledes ved deres personlige fremmøde vil have betydeligt bedre forudsætninger for at vurdere sandfærdigheden af deres forklaringer.
4. Det skal tilføjes, at sagsøgerne (12) til (15) allerede har måttet afholde udgifter til flyrejse og hotelophold i Beirut på den danske ambassades telefoniske instrukser direkte til dem, således at deres visumansøgninger kunne blive indgivet, behandlet og godkendt i tide. (Kvitteringer for disse udgifter fremsendes til landsretten, når de er modtaget.) Det kan ikke have sin rigtighed, dersom den danske stat først skulle kunne påføre disse torturofre yderligere økonomiske udgifter i et for dem betydeligt omfang, for derefter at meddele afslag med henvisning til en "overvejelse" om at erstatte en umiddelbar, personlig og direkte partsforklaring for den dømmende landsret med en videoafhøring, som overflødiggør fornævnte udgifter, som disse 4 sagsøgere er blevet påført."

...

Landsretten bemærker videre, at retten ikke har fået en færdig tidsplan fra sagsøgerne, men forstår advokaternes brev således, at sagsøgerne ønsker, at de fire sagsøgere skal afgive forklaring i retsmøderne den 12. december (halv dag) og 13. december 2017. Næste retsmøde i sagen afholdes den 22. januar 2018.

Landsretten bemærker endelig, at retten ikke finder grundlag for at bestemme, at de pågældende fire sagsøgere skal afgive forklaring ved brug af en videoforbindelse, idet dette – i hvert fald ikke for de nævnte fire sagsøgere – ikke kan anses for hensigtsmæssigt og forsvarligt, jf. retsplejelovens § 305, jf. § 174, stk. 2.

Landsretten har ikke herved taget stilling til, om eventuelle vidner fra Irak vil kunne afgive forklaring via en videoforbindelse fra f.eks. ambassaden i Beirut."

Der forestår nu seks retsdage – 22., 24., 25., 30. og 31. januar samt 1. februar 2018 – hvor 14 sagsøgere efter rettens nærmere bestemmelse i retsbog af 22. december 2017 skal afgive forklaring for landsretten.

Landsretten har den 10. januar 2018 modtaget følgende henvendelse fra Udlændingestyrelsen:

”Under henvisning til udskrift af Østre Landsrets Retsbog af 1. september 2017, kan Udlændingestyrelsen oplyse, at vi netop har modtaget visumansøgninger fra følgende irakiske statsborgere:

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

Styrelsen forventer yderligere at modtage visumansøgninger fra de irakiske statsborgere:

- _____
- _____

Udlændingestyrelsen kan oplyse, at 2 af de 6 irakiske statsborgere, som i december 2017 blev meddelt visum til Danmark med henblik på at deltage i retssagen ved Østre Landsret, har indgivet ansøgning om asyl under deres ophold i Danmark og således ikke er udrejst i overensstemmelse med betingelserne for det udstedte visum.

Udlændingestyrelsen skal i lyset heraf endnu en gang venligst anmode om at få oplyst Østre Landsrets og sagsøgtets vurdering af, om det er nødvendigt, at de pågældende irakiske statsborgere giver møde i retten for at afgive forklaring, eller om forklaringerne kan afgives via video? Styrelsen kan oplyse, at Udenrigsministeriet har oplyst, at videoafhøring vil være teknisk muligt; eksempelvis via den danske ambassade i Beirut, hvortil visumansøgningerne er indgivet.

Det bemærkes, at _____ også blev meddelt visum i december 2017.”

Sagsøgerens advokater er fremkommet med følgende bemærkninger hertil i et brev af 11. januar 2018:

”Sagsøgerne skal hermed fremkomme med bemærkninger til selve den materielle forespørgsel:

Det er nødvendigt, at sagsøgerne afgiver deres forklaringer ved personligt fremmøde, af både juridiske og praktiske årsager.

Østre Landsret traf sålydende afgørelse d. 4. december 2017, jf. retsbog for s.d., s. 4, 5. og 6. afsnit:

...

Der er ikke noget grundlag for at antage, at Østre Landsrets afgørelse af 4.

december 2017 skulle være uhensigtsmæssig og derfor omgøres efter retsplejelovens § 222.

Retsplejelovens § 174, stk. 2 (jf. § 305) opstiller som betingelse for, at afhøring af parter kan finde sted, at dette er hensigtsmæssigt og forsvarligt, ganske som landsretten har lagt til grund, at det ikke er.

Sagsøgerne kan for det første herom henvise til det af dem anførte i skrivelse af 29. november 2017 til Østre Landsret, om samme emne.

Hertil skal føjes, at:

1. Udlændingestyrelsens anledning til at forespørge Østre Landsret, om ovennævnte afgørelse skal ændres for de øvrige sagsøgere, er, at 2 af sagsøgerne nu har søgt asyl i Danmark.

Den oplysning har ikke betydning for landsrettens vurdering af, hvorvidt det er forsvarligt som en undtagelse at anvende videoafhøring.

Det følger af lovforslag nr. 168 af 1. marts 2006, nr. 64, 2. afsnit, at ”Ved afgørelsen af, om en vidneforklaring kan afgives ved anvendelse af telekommunikation, bør retten for det første lægge afgørende vægt på parternes og vidnets stilling til spørgsmålet.”

Det følger af retsplejelovens § 305, at reglerne finder tilsvarende anvendelse ved partshøring.

Forsvarsministeriet har i forbindelse med første forespørgsel meddelt, at ”... det efter Forsvarsministeriets opfattelse tilkommer Østre Landsret at vurdere...” dette.

Sagsøgerne mener fortsat ikke, at det vil være forsvarligt, at de som parter i en sag om den danske stats ansvar for tortur, ikke gives (tilsvarende mulighed som Forsvarsministeriet) mulighed for at afgive deres forklaringer direkte og personligt for den dømmende ret, der utvivlsomt på denne måde vil have betydeligt bedre forudsætninger for at vurdere sandfærdigheden af parternes forklaringer.

I næste afsnit af lovforslagets nr. 64 er bl.a. anført, at ”Er der tale om et hovedvidne, taler det væsentligt imod, at telekommunikation er hensigtsmæssig.” Parternes forklaringer i nærværende sag er ligeledes af væsentlig betydning, særligt fordi de vil kunne og skal afhøres om næsten samtlige væsentlige faktiske tvistepunkter i sagen. Sagsøgte har afgivet proceserklæring om, at sagsøgte ikke bestrider den faglige kompetence og kvalitet af de retsmedicinske rapporter, men har om det faktum, der i rapporterne er lagt til grund, anført at oplysning af sagsøgernes skadeforhold sker ved afhøringerne af sagsøgerne. Parterne er således enige om, at disse afhøringer er af mulig central betydning. Det ville være en krænkelse af grundprincipperne efter EMRK art. 6 og 13, jf. art. 3, samt FNs antitorturkonventions art. 12 - 14, inkl. General Comment no. 3, hvis disse sagsøgere ikke fik mulighed for at afgive forklaring direkte og personligt for den dømmende landsret.

Det er tillige hverken forsvarligt eller hensigtsmæssigt, at landsretten og parterne skal løbe den risiko, at videoforbindelsen enten afbrydes eller slet ikke virker p.g.a. tekniske forhold, således at retsdage i en i forvejen yderst stram (og efter sagsøgernes opfattelse, som bekendt: utilstrækkelig) tidsplan går tabt, når dette kunne undgås.

Dertil kommer, at Udlændingestyrelsen foreslår afhøringen gennemført på en dansk ambassade, som er underlagt Udenrigsministeriet. Dette ministerium indgår i statens såkaldte "procesdelegation", som bistår Forsvarsministeriet som part i nærværende retssag om den danske stats ansvar for tortur.

De udlændingepolitiske hensyn, som Udlændingestyrelsen appellerer til landsretten om at varetage, indgår klart ikke i spørgsmålet om, hvorvidt det som en undtagelse er forsvarligt at vælge at anvende videoafhøring. Det relevante er her, om det må befrygtes, at der ved videoafhøring går bevisværdi tabt eller sker forvrængninger heraf, og dette har intet at gøre med asylspørgsmål.

2. Det kan tilføjes vedr. sagsøgerne (1), (15) og (16), at de alle har været i Danmark før, og ikke har søgt om asyl.

3. Udlændingestyrelsen har oplyst, at det alene er 2 individer ud af de 5 sagsøgere, der var til stede i december 2017, der har søgt om asyl. Det kan ikke komme alle de øvrige sagsøgere til skade, således at de hindres i at afgive forklaring direkte og personligt for den dømmende landsret i overensstemmelse med retsplejelovens særdeles klare princip om bevisumiddelbarhed."

Forsvarsministeriets advokat er fremkommet med følgende bemærkninger hertil i et brev af 12. januar 2018:

"Forsvarsministeriet finder ikke, at denne sags førelse i Danmark bør føre til en udvidet adgang til at søge asyl her i landet.

Det følger af retsplejelovens § 174, stk. 2, jf. § 305, at landsretten kan bestemme, at en part skal afgive forklaring ved anvendelse af telekommunikation med billede, hvis det findes hensigtsmæssigt og forsvarligt. Dette vil efter rettens tilladelse også kunne gennemføres i udlandet, hvis landsretten skønner, at forklaringen kan afgives under lige så betryggende former som en forklaring, der afgives efter reglerne i retsplejelovens § 192, stk. 2, jf. § 192, stk. 6.

Udlændingestyrelsen anfører i sin henvendelse af 10. januar 2018, at Udenrigsministeriet har oplyst, at videoafhøring vil være teknisk muligt – eksempelvis via den danske ambassade i Beirut, hvortil sagsøgernes visumansøgninger er indgivet.

Det er under disse omstændigheder Forsvarsministeriets opfattelse, at videoafhøring af sagsøgerne på den danske ambassade i Beirut vil være en farbar vej. Det tilkommer dog Østre Landsret at vurdere, om det er nødvendigt, at de irakiske sagsøgere giver møde i landsretten for at afgive forklaring, eller om forklaringerne kan afgives via video."

2. Landsrettens bemærkninger og resultat

På baggrund af det hidtidige forløb af hovedforhandlingen, oplysningerne i Udlændingestyrelsens e-mail af 10. januar 2018 og de fremkomne bemærkninger hertil har landsretten på ny overvejet, hvordan afhøringerne af sagsøgerne skal finde sted.

Sagsøgerne nr. 1 og nr. 16 er ifølge sagsøgernes advokater talsmænd for hver sin sagsøgergruppe (sagsøgerne 1-11, der efter det oplyste blev frihedsberøvet ved målet ”Cyan 1”, og sagsøgerne 12-23, der efter det oplyste blev frihedsberøvet ved målet ”Cyan 4”). Landsretten finder på denne baggrund, at disse sagsøgere bør afgive forklaring for landsretten i København.

For så vidt angår de 11 øvrige sagsøgere, der har ønsket at afgive forklaring for landsretten, og som ikke allerede bor i Danmark (sagsøgerne 2, 7, 8, 9, 10, 11, 15, 18, 19, 20 og 21), finder landsretten det hensigtsmæssigt og forsvarligt, at deres forklaring i første række afgives ved brug af en videoforbindelse til Den Danske Ambassade i Libanon, der har sæde i Beirut, hvor forklaring endvidere vil kunne afgives under betryggende former, jf. retsplejelovens § 305, jf. § 174, stk. 2, jf. § 192, stk. 6.

Landsretten lægger herved vægt på, at tre sagsøgere allerede har afgivet udførlige forklaringer ved fremmøde for landsretten i København i december 2017, at de to talsmænd for de to sagsøgergrupper også gives adgang til at afgive forklaring ved fremmøde i København, og at sagsøger 6, der efter det oplyste bor her i Danmark som asylansøger, også vil få adgang til at afgive forklaring direkte for landsretten.

Særligt for så vidt angår sagsøger nr. 15 bemærkes, at denne allerede har været i Danmark i december 2017, men at han måtte forlade landet uden at afgive forklaring. Der henvises nærmere til retsbogen for den 14. december 2017, hvor det blandt andet er anført:

”Landsretten henviser endeligt til forløbet den 12. og 13. december 2017, *hvor* retten i retsmødet forud herfor havde indskærpet advokaterne vigtigheden af et veltilrettelagt forløb af afhøringen af de fire sagsøgere, som sagsøgernes advokater havde indkaldt fra Irak til at afgive forklaring over 1½ retsdag, *hvor* landsretten ad flere gange forud for den 12. og 13. december 2017 havde udvidet den afsatte tid til retsmøderne, og *hvor* den ene sagsøger desuagtet måtte forlade retsmødet og rejse tilbage til Irak uden at afgive forklaring, fordi der ikke var den fornødne tid hertil.”

Landsretten vil i lyset af den til enhver tid gennemførte bevisførelse, herunder parts- og vidneforklaringer, senere i processen kunne træffe beslutning om, at en eller flere af sagsøgerne skal afgive forklaring eller supplerende forklaring for landsretten i København, hvis dette vurderes påkrævet.

Landsretten har ved kontakt til Den Danske Ambassade i Libanon sikret sig, at man kan stille et lokale og en videoforbindelse til rådighed for afhøringerne, og denne forbindelse har været afprøvet ved et opkald til ambassaden i Beirut d.d.

3. Den praktiske tilrettelæggelse af de kommende retsmøder

Landsretten finder det hensigtsmæssigt, at sagsøgerne 1, 6 og 16 afgiver forklaring som de næste for landsretten, hvorfor det bestemmes, at disse skal afgive forklaring i retsmøderne den 22. og 24. januar 2018, hvorefter de øvrige 11 sagsøgere skal afgive forklaring i kommende retsmøder.

Møde vedrørende praktiske spørgsmål i forbindelse med retsmøderne ved brug af en videoforbindelse (tolkning, forevisning af dokumenter m.v.) søges berammet **onsdag den 17. januar 2018 i retssal 4 i Bredgade 59**. Advokaterne vil blive kontaktet herom af landsretten.

Udskrift af denne retsbog sendes til parternes advokater, Udlændingestyrelsen og Den Danske Ambassade i Libanon.

Sagen udsat.

Retten hævet.

(Sign.)

— — —

Udskriftens rigtighed bekræftes. Østre Landsret, den 16-01-2018

Helle Spenner
sektionsleder

